

ارزیابی رابطه بین سرمایه اجتماعی و استفاده از اینترنت در بین دانش آموزان فشافویه

مهدی عامری^۱، حبیبه غنیمی^۲

^۱ عضو هیئت علمی دانشگاه پیام نور.

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه پیام نور.

نام نویسنده مسئول:

حبیبه غنیمی

چکیده

اینترنت با رشد شگفت آوری تاثیر به سزایی بر زندگی اجتماعی انسان داشته است. رشد تکنولوژی های اطلاعاتی از همه جهات گستره ارتباطات انسانی را بسط داده و اجزای مختلف حیات اجتماعی را تحت تاثیر خود قرار داده است. گروه های اجتماعی مختلف با انگیزه های متفاوت از اینترنت استفاده می کنند. هدف از این مقاله ارزیابی رابطه بین استفاده از اینترنت و سرمایه اجتماعی دانش آموزان فشافویه (واقع در تهران) می باشد؛ به این منظور که آیا سرمایه اجتماعی در میزان استفاده از اینترنت موثر است و آیا استفاده از اینترنت در میزان سرمایه اجتماعی موثر است. در این مقاله از روش پیمایشی استفاده شده است و حجم نمونه شامل ۴۰۰ نفر از دانش آموزان دبیرستان دوره اول و دبیرستان دوره دوم فشافویه می باشد که میانگین سنی آنها ۱۵/۵ است. ابزار گرد آوری داده ها پرسش نامه بوده است. نتایج این پژوهش بر این مبنا استوار است متغیر سابقه عضویت در شبکه های اجتماعی اینترنتی تاثیر معکوس و معناداری بر سرمایه اجتماعی داشته و با افزایش سابقه عضویت، از میزان سرمایه اجتماعی کاسته میشود. این یافته با نظریه پاتنام و کلمن هم خوانی داشته است. هم چنین نتایج نشان داد که در مقابل رابطه معناداری بین سرمایه اجتماعی و میزان استفاده از شبکه های اجتماعی اینترنتی وجود نداشت، تفادتی در سرمایه اجتماعی دانش آموزان با توجه به وضعیت استفاده از اینترنت وجود نداشته است.

واژگان کلیدی: سرمایه اجتماعی، اینترنت، اعتیاد، دانش آموزان، فشافویه.

مقدمه

به واسطه رشد روز افزون فناوری ها و آثار حاصل از آن تغییر و تحول دائمی به واقعیت انکار ناپذیر حیات اجتماعی تبدیل شده است. از جمله مصادیق این نوآوری های می توان به ظهور و اشاعه تکنولوژی های نوین اطلاعاتی و ارتباطی اشاره نمود. ظهور پدیده ای به نام اینترنت گردش اطلاعات در سطح جهان را شدت بخشیده است.

تعداد کاربران اینترنت به طور شگفت آوری در حال افزایش است. اینترنت در ابعاد مختلف بر زندگی ما اثرگذار بوده و بسیاری از تأثیرهای آن مثبت است. اینترنت در انجام وظایف، دسترسی به اطلاعات و ملاقات افراد نقش مهمی ایفا کرده است. همزمان با دسترسی روز افزون و گسترده جوانان به اینترنت تغییراتی در روابط اجتماعی آنها ایجاد شده و اینترنت بخش مهمی از فعالیت های آموزشی، فراغتی و شغلی آنها را در بر گرفته است. اصطلاح اعتیاد اینترنتی نخستین بار توسط ایوان گلدبرگ در سال 1996 مطرح شد. بر اساس آمار های موجود بیشترین کاربران اینترنت جوانان و نوجوانان هستند.

موضوع سرمایه اجتماعی طی سال های اخیر حجم زیادی از پژوهشات را به خود اختصاص داده است. از سوی دیگر، جهان مجازی (جهانی مبتنی بر کامپیوتر و اینترنت)، میلیون ها نفر را با یکدیگر در ارتباط قرار داده و در کنار جهان واقعی در حال توسعه است. اعتیاد به اینترنت موضوع جالبی است که در سال های اخیر به عنوان اعتیاد رفتار محور مورد توجه قرار گرفته است.

پیشینه تحقیق

اصغر میر فردی و عبدالله ولی نژاد به بررسی ارزیابی رابطه بین استفاده از شبکه های اجتماعی اینترنتی و سرمایه اجتماعی دانشجویان (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه یاسوج) پرداخته اند.

اکرم محمدی و اسدالله نقدی و اکبر علیوردی نیا و محسن کیانی به بررسی جامعه شناختی رابطه بین سرمایه اجتماعی و اعتیاد اینترنتی در بین جوانان شهر همدان پرداختند.

ناستی زایی در سال ۱۳۸۷ مقاله ای تحت عنوان بررسی اطلاعات سلامت عمومی با اعتیاد به اینترنت نوشته است. در این پژوهش توصیفی از ۱۱۴۵۶ دانشجو مشغول به تحصیل در دانشگاه سیستان و بلوچستان استفاده کرده است.

معید پور و حبیبی و گنجی مقاله ای تحت عنوان (مطالعه پدیده استفاده اعتیادی از اینترنت در بین نوجوانان و جوانان (۱۵-۲۵) شهر تهران پرداخته اند.

جواهری و باقری در مقاله ای تحت عنوان (تاثیر استفاده از اینترنت بر سرمایه اجتماعی و انسانی) (مطالعه موردی دانشجویان تهران) به این موضوع پرداخته اند.

عزیزی نژاد مقاله ای تحت عنوان بررسی تاثیر اعتیاد به اینترنت در میان دانشجویان دانشگاه پیام نور ارومیه و رابطه آن با اضطراب و مولفه های شخصیتی) نوشته است.

یونگ در مطالعه ای که روی معتادان به اینترنت انجام داد، بدین نتیجه رسید که افراد با پایگاه اقتصادی و اجتماعی بالاتر، و نیز افراد دارای تحصیلات بالاتر، بیشتر در معرض اختلال اعتیاد اینترنتی قرار دارند.

محسنی و همکاران (۱۳۸۵) در پژوهش خود درباره اثر اینترنت بر انزوای اجتماعی در میان کاربران کافی نت های شهر تهران پرداختند. سنדרز و همکاران (۲۰۰۰) طی تحقیقی به رابطه تاثیر اینترنت بر انزوای اجتماعی و افسردگی پرداختند.

چی هونگ و همکاران (۲۰۰۵) در پی کشف متغیرهای تاثیر گذار در اعتیاد اینترنتی دانش آموزان تایوانی به این نتیجه رسیدند که پسران بیش از دختران به اعتیاد اینترنتی دچار هستند و عمده اعتیاد آنها به بازی های رایانه ای اینترنتی است. هم چنین سن دانش آموزان پسر، پایه تحصیلی آنها و عزت نفس آنها با اعتیاد اینترنتی رابطه معنا داری نشان داد.

ویزشفر در سال ۱۳۸۴ در مقاله ای تحت عنوان بررسی میزان اعتیاد اینترنتی در استفاده کنندگان از کافی نت های شهر لار به موضوع پرداخته است.

اورزاک طی مطالعه ای که در سال ۱۹۹۹ انجام داد، دریافت که افرادی که اعتیاد اینترنتی دارند کسانی هستند که به سادگی خسته و ملول می شوند.

کیم برلی، اس یانگ و سای دی در سال ۲۰۰۲ پس از مطالعه درباره تقریباً ۵۰۰ کاربر اینترنت به این نتیجه رسیدند که استفاده زیاد از اینترنت می تواند موجب اختلال در زندگی علمی و اجتماعی و مالی و شغلی گردد.

بیان مساله

این مقاله به موضوع سرمایه اجتماعی در بین دانش آموزان دبیرستانی دختر و پسر شهرستان فشافویه می پردازد و قصد دارد تا با ترکیب مفاهیمی همچون اعتماد، مشارکت اجتماعی و انسجام اجتماعی، سن و جنس و موقعیت دانش آموزان به مسئله تأثیر و تأثر سرمایه اجتماعی و دیگر متغیرها و استفاده از اینترنت بپردازد. در این رابطه به طرح این فرضیه می پردازیم:

۱. سرمایه اجتماعی بر روی میزان استفاده از اینترنت مؤثر است.
۲. استفاده از اینترنت بر روی میزان سرمایه اجتماعی مؤثر است.

چارچوب نظری تحقیق

گرنفیلد در پژوهشی، رفتار اینترنتی خود گزارشی نزدیک به ۱۸ هزار نفر را که به نظرسنجی شبکه خبری ABC پاسخ داده بودند، بررسی کرد و به این نتیجه رسید که اینترنت عاملی بالقوه خطرناک است و به دلیل وجود حوزه‌های محتوایی ویژه، مانند تصویرهای جنسی، قمار، بازار بورس و سکس مجازی از آن سوء استفاده می‌شود. در این پژوهش، چندین عامل تحریک کننده دیگر نیز در اینترنت بازنشاسی شده است که زمینه سوء استفاده از اینترنت را فراهم می‌آورد. این ویژگی‌ها عبارتند از:

۱. نزدیکی مضاعف؛ در میان همه شرکت کنندگان زن و مرد، هنگامی که در داخل خط بودند، نزدیکی مضاعفی (۴۱ درصد) گزارش شد و در میان الزام‌های اینترنتی، این شاخص به ۷۵ درصد رسید؛
  ۲. بی‌قید و بندی: ۴۳ درصد از آزمودنی‌ها، تجربه‌ای از بی‌قید و بندی را گزارش کردند؛
  ۳. نبود محدودیت‌ها: ۳۹ درصد از کاربران آن‌لاین، به نبود نظارت و محدودیت در استفاده از اینترنت اذعان کردند؛
  ۴. ویژگی فرازمانی: بیشتر آزمودنی‌ها در این پژوهش، فرازمانی بودن اینترنت را یکی از عوامل خطر ساز دانسته‌اند؛
  ۵. خارج از کنترل بودن: بسیاری از آزمودنی‌ها، احساس خارج از کنترل بودن خود را به هنگام استفاده از اینترنت تأیید کردند.
- بر اساس نظریات پاتنام و کلمن در مورد تأثیر رسانه‌ها بر کاهش سرمایه اجتماعی و دیدگاه مک کوائیل در مورد تأثیر نوع استفاده از رسانه‌ها بر انسجام اجتماعی به عنوان چهارچوبی تلفیقی برای استخراج فرضیه‌های این پژوهش مورد استفاده قرار گرفته است. بر اساس نظریه‌های پاتنام و کلمن، این فرضیه‌ها طرح شدند: که به نظر می‌رسد رابطه معناداری بین سرمایه اجتماعی افراد، از یک سو و سابقه عضویت، وضعیت عضویت و میزان فعالیت آنها در فضای مجازی از سوی دیگر، وجود داشته است.
- بورديو معتقد است سرمایه اجتماعی مجموعه‌ی منابع مادی یا معنوی است که به یک فرد یا گروه اجازه می‌دهد تا شبکه‌ی پایداری از روابط کم و بیش نهادینه شده‌ی آشنایی و شناخت متقابل را در اختیار داشته باشد. (فیلد، ۲۰۰۳، ۱۳۸۶).
- کلمن بر این اعتقاد است که سرمایه‌ی اجتماعی با کارکرد آن تعریف می‌شود، سرمایه اجتماعی چیز واحدی نیست بلکه انواع چیزهای گوناگون است که دو ویژگی مشترک دارد: همه آنها جنبه‌ی ای از یک ساخت اجتماعی را شامل می‌شوند و کنش‌های معین افراد را که درون ساختارند، تسهیل می‌کنند. (ماجدی و لهسایی زاده، ۱۳۸۵: ۹۶-۹۵).
- فوکویاما در آثار خود بیان می‌کند که سرمایه اجتماعی را به سادگی می‌توان به عنوان وجود مجموعه‌ی معینی از هنجارها با ارزش‌های غیر رسمی تعریف کرد که اعضای گروهی که همکاری و تعاون میانشان برقرار است در آن سهیم هستند. (مک‌ال‌روی و همکاران، ۲۰۰۶).
- بر اساس تعاریف متعددی که از سرمایه اجتماعی بیان شده است، چلبی نیز تقسیم بندی عناصر اساسی سرمایه اجتماعی را به شرح زیر بیان نموده است:

شبکه روابط متقابل بین کنشگران (اعم از فردی و جمعی) شامل روابط مبتنی بر اجبار و مبادله و عاطفه، در روابط مبادله‌ای کالا و خدمات مورد احتیاج طرفین، در روابط اجباری، دستورات در روابط گفتمانی، اطلاعات و برداشت‌ها جهت رسیدن به فهم رد و بدل می‌شود و بالاخره در روابط اجتماعی، حق و تکلیف و عاطفه مبادله می‌شود. بر این اساس به لحاظ تحلیلی شبکه‌هایی که افراد می‌توانند بالقوه در آنها عضویت پیدا کنند به چهار نوع قابل تقسیم است:

۱. شبکه‌های زور مدار (شبکه‌های اجباری)
۲. شبکه‌های معرفت مدار (شبکه‌های گفتمانی)
۳. شبکه‌های مبادله مدار (شبکه‌های مبادله‌ای)
۴. شبکه‌های عاطفه مدار (شبکه‌های اجتماعی)

عضویت در هر کدام از این شبکه‌ها بالقوه سرمایه اجتماعی محسوب می‌شود و به تناسب و تعداد و ماهیت پیوند‌های شبکه‌ای منافع و عایدات مشخص نصیب افراد می‌شود.

عضویت در شبکه زور مدار، برای کنشگر قدرت به همراه می آورد. عضویت در شبکه های معرفت مدار، برای کنشگر معرفت و دانش به همراه می آورد. عضویت در شبکه های مبادله مدار برای کنشگر ثروت به همراه می آورد. عضویت در شبکه های عاطفه مدار، برای کنشگر دلبستگی، احساس تعلق به جمع و هویت جمعی به همراه می آورد. مانند عضویت در شبکه خویشاوندان و خانواده باعث تقویت هویت جمعی میشود. علاوه بر نتایج خواسته و قصد شده، عضویت در شبکه های اجتماعی چهارگانه می تواند نتایج ناخواسته و قصد نشده نیز به همراه بیاورد. اعتیاد اینترنتی: به نقل از چاینا دیلی، در سند منتشره توسط کمیته ملی بهداشت چین اعلام شد: اعتیاد به اینترنت به معنای استفاده از اینترنت بدون کنترل و بدون تاثیر دیگر مواد اعتیادآور است. ایوان گلد برگ، روان پزشکی از دانشگاه کلمبیا، اولین بار اختلال اعتیاد به اینترنت در جولای ۱۹۹۵ مطرح کرد. اعتیاد به اینترنت یا وابستگی رفتاری به اینترنت صرف نظر از اینکه آن را یک بیماری یا آسیب روانی یا معضل اجتماعی بدانیم پدیده های است مزمن، فراگیر و عود کننده که با صدمات جدی جسمانی، مالی و خانوادگی، اجتماعی و روانی همراه است.

استفاده از اینترنت دارای آثار و پیامدهای مختلف است اما برخی از تاثیرات احتمالی آن بر سرمایه اجتماعی قابل بررسی است: گروه اول بر این عقیده هستند که دنیای مجازی به تدریج جایگزین دنیای واقعی می شود. آنها معتقدند که اینترنت با فراهم آوردن فضای ملاقات برای افراد دارای علایق مشترک و غلبه بر محدودیت ها موجب تجدید حیات اجتماعی می شود. از جمله صاحب نظران این گروه می توان به دانلیل بل اشاره نمود. اساس نظریه او این بود که تغییری از تولید کالا به عرضه خدمات به وقوع پیوسته و اساس این تغییر تولید دانش است. (دانلی و قدر، ۱۳۸۴)

گروه دوم اعتقاد دارند که استفاده از اینترنت موجب افول سرمایه اجتماعی است. به نظر آنها استفاده از اینترنت باعث عدم توجه افراد به دنیای واقعی می شود. از جمله صاحب نظران این گروه می توان به یورگن هابر ماس اشاره کرد وی معتقد است افول جرگه عمومی و بخش بخش شدن جامعه به رشد رسانه های گروهی و دسترس پذیری سریع این همه اطلاعات از طریق کانال های ارتباطی متعدد ربط دارد. (دارنلی و قدر، ۲۹:۱۳۸۴)

گروه سوم بر این باور هستند که اینترنت دارای نقش تکمیلی است. آنان معتقدند قضاوت در مورد اینکه اینترنت موجب کاهش یا افزایش سرمایه اجتماعی می شود در چهارچوب زندگی شخصی، معنا پیدا می کند. اینترنت در چرخه زندگی روزمره ادغام می شود و به تدریج زندگی در شبکه، همانند فعالیت های خارج از شبکه تلقی می شود. این فناوری به شیوه ای تدریجی موجب تداوم و گسترش انتقال روابط میان فردی از شبکه های در به در، به شبکه های مکان به مکان و مشخص به شخص می شود. صاحب نظرانی از قبیل ولمن، لین و کاستلز در این گروه قرار دارند.

روش تحقیق

روش تحقیق این مقاله، پیمایشی است. واحد تحلیل نوجوانان هستند. جامعه آماری این تحقیق شامل دانش آموزان دبیرستان دوره اول و دوره دوم بخش فضا فویه می باشند که تعداد کل آنها شامل ۴۰۰ نفر می باشد. به صورت ۱۰۰ نفر دانش آموز دختر دوره اول دبیرستان و ۱۰۰ نفر دانش آموز دختر دبیرستان دوره دوم و ۱۰۰ نفر دانش آموز دبیرستانی پسر دوره اول و ۱۰۰ نفر دانش آموز دبیرستانی دوره دوم پسر است. پرسش نامه استفاده شده در این پژوهش به شکل ترکیبی خودساخته و دیگران ساخته است. برای سنجش سرمایه اجتماعی از پرسش نامه ناهاپیت و گوشال با ضریب آلفای ۰/۷۹ استفاده شده است.

یافته های پژوهش

از میان ۴۰۰ پاسخگوی پژوهش که ۲۰۰ نفر زن و ۲۰۰ نفر مرد بودند. میانگین سنی آنها ۱۵/۵ بود. و ۴۰ نفر از زنان متأهل و بقیه مجرد بودند. یعنی ۱۰ درصد از آزمودنی های متأهل بودند. از لحاظ پایگاه اجتماعی- اقتصادی نیز، ۲۵/۸۰ در از پاسخگویان دارای پایگاه اجتماعی و اقتصادی پایین و ۵۸/۲ درصد دارای پایگاه اقتصادی متوسط، و ۲۶ درصد دارای پایگاه اقتصادی بالا بودند. حدود ۳۵ درصد (۱۶۰ نفر) از پاسخگویان قومیت های دیگر و ۶۵ درصد (۲۶۰ نفر) از آنها بومی آنجا بودند. میزان سرمایه اجتماعی ۶۰ نفر از پاسخگویان در سطح پایین، ۲۸۲ نفر سطح متوسط و ۵۸ نفر بالا بود. از بین این نمونه تقریباً همه به اینترنت دسترسی داشته اند و ۸۵ درصد (۳۴۰ نفر) از آنها در شبکه های اجتماعی عضو بودند و ۱۵ درصد از آنها (۶۰ نفر) در شبکه های اجتماعی عضو نبودند. در بحث استفاده کاربران از اینترنت ۳۰ درصد یعنی ۱۲۰ نفر اعلام کرده اند که به دنبال مطالب احساسی و عاطفی بوده اند. ۶/۲۵ درصد از آنها یعنی ۲۵ نفر به دنبال مطالب علمی بودند و ۱۲/۵

درصد از افراد یعنی ۵۰ نفر به دنبال مطالب ورزشی بودند و ۱۱/۲۵ درصد از افراد یعنی ۴۵ نفر به دنبال مطالب مذهبی بودند. ۱۸/۷۵ درصد یعنی ۷۵ نفر به دنبال مطالب طنز بودند. ۱۳/۷۵ درصد از افراد یعنی ۵۵ نفر به دنبال مطالب سیاسی بودند. ۷/۵ درصد یعنی ۳۰ نفر به دنبال مطالب روان شناسی بودند.

نتیجه گیری

اینترنت رسانه ای با امکانات بالقوه و بسیار نیرومند است. هدف اصلی در این تحقیق بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و اعتیاد اینترنتی بین دانش آموزان دختر و پسر در مقطع دبیرستان دوره اول و دوره دوم در منطقه فشافویه واقع در تهران بود. در خصوص اعتیاد به اینترنت می توان اذعان نمود که اعتیاد به اینترنت، استفاده بیمارگونه و وسواسی از اینترنت است. با توجه به نتایج آزمون ها در مورد رابطه بین سرمایه اجتماعی و استفاده از اینترنت نشان داد که میزان سرمایه اجتماعی افراد به میزان استفاده از اینترنت بستگی ندارد. ولی استفاده بیش از اندازه از اینترنت (بسته به نوع استفاده) بر سرمایه اجتماعی موثر است. با توجه به نظریات ذکر شده سه دسته رویکرد در پیوند با تاثیر رسانه های جمعی بر میزان سرمایه اجتماعی ذکر شد: دسته اول رسانه ها باعث تقویت سرمایه اجتماعی می شوند. دسته دوم، معتقدند که رسانه ها باعث افول سرمایه اجتماعی می شوند و دسته سوم اعتقاد دارند که قضاوت در مورد اینکه اینترنت موجب کاهش یا افزایش سرمایه اجتماعی می شود در چهارچوب زندگی شخصی، معنا پیدا می کند. با توجه به اینکه پژوهش در یک بافت نسبتاً سنتی انجام گرفته است، می توان این قانون را مصداقی از زمینه های مرتبط با رویکرد نقش کاهنده رسانه های جمعی دانست. مصادیق سه دسته رویکرد را می توان با توجه به بافت های اجتماعی شان به سه دسته تقسیم نمود. دسته اول، جوامعی هستند که دوران گذار را سپری نموده و به نهادینه شدن نوینی دست یافته اند. و که رسانه های جمعی باعث تقویت آنها نیز می شود. دسته دوم جوامعی اند که دسته دوم جوامعی که دارای بافت بیشتر سنتی اند و از سرمایه اجتماعی نسبتاً تثبیت یافته ای برخوردارند. در چنین جامعه ای اینترنت نمی تواند چندان تأثیری بر روی سرمایه اجتماعی افراد داشته باشد. دسته سوم، جوامعی اند که در شرایط گذار به سر می برند و نه تنها به واسطه فناوری های نوین ارتباطی و دیگر تغییرات ناشی از جریان نوسازی، در حال فاصله گیری از سنت و ارزش های آن هستند، بلکه ارزش ها که همراه با نوعی سرمایه اجتماعی است نیز هنوز تثبیت نیافته اند. چگونگی ایفای نقش رسانه ها در این دسته از جوامع، تا حد زیادی می تواند بستگی به نوع استفاده از آن است. (مک کوایل نیز نوع استفاده از رسانه ها را در تاثیر آنها بر سرمایه اجتماعی موثر دانسته است.) با توجه به اینکه ایران جز جامعه سوم یعنی در حال گذار محسوب می شود و افراد حاضر در نمونه گیری بیشتر بومی می باشند در این وضعیت گسترش اینترنت و افزایش ساعات استفاده از آن با ارائه انبوهی از مطالب پالایش نشده و گذرا نوعی عدم اعتماد را نسبت به مناسبات موجود در روابط اجتماعی پدید می آورد. همچنین نوعی مصرف توده ای از محتویات رسانه های شکل می دهد که نقش گزینش گر را از کاربران می گیرد. استفاده دراز مدت از اینترنت و فضاهای اجتماعی مجازی می تواند افراد را در حضور از روابط در زمینه های اجتماعی واقعی که عنصری مهم در سرمایه اجتماعی است باز دارد و باعث به وجود آمدن زندگی تک ساحتی برای افراد و در نهایت منجر به کاهش سرمایه اجتماعی می گردد. اگر با دید جامعه شناختی به نتایج این پژوهش نگریسته شود، اگر چه اینترنت به عنوان یک ابزار ارتباطی می تواند با پردازش مناسب باعث تقویت سرمایه اجتماعی جوانان شوند، ولی نتایج تحقیق نشان داد که به کاهش آن منجر شده است.

پیشنهادات

- تدوین برنامه های مدیریتی کارآمد، گامهای استواری در جهت توانمندسازی فرهنگی کاربران اینترنتی؛ و بهره گیری از این شبکه ها برای تقویت هنجارها و همیاری های اجتماعی جوانان بردارند .
- آموزش جوانان و نوجوانان در ارتباط با نقش و جایگاه شبکه های اجتماعی و شیوه بهره گیری از آن ها
- جامعه پذیری دانش آموزان به منظور نهادینه کردن فرهنگ مصرف متعادل تکنولوژی
- برگزاری نشست ها و جلسات هم اندیشی به منظور اتخاذ راهکارهایی جهت پیشگیری از عوارض منفی اعتیاد به اینترنت
- برنامه ریزی در زمینه افزایش مشارکت اجتماعی دانش آموزان در کارهای گروهی و...
- آموزش جامعه و خصوصاً خانواده ها جهت برخورد علمی و اصولی با اعتیاد اینترنتی فرزندان
- تلاش در جهت استحکام پیوند های خانوادگی و اجتماعی و گروهی
- شکل گیری روابط عاطفی عمیق بین والدین و فرزندان

منابع و مراجع

- [۱] پورشهیری، مه سیمما. (۱۳۸۶)، مقایسه افسردگی، انزوای اجتماعی و ارتباط خانوادگی دانش آموزان دختر کاربر و غیر کاربر اینترنتی دبیرستان های تهران، مجله مطالعات روان شناختی دانشکده علوم تربیتی و روانشناختی دانشگاه الزهراء، دوره ۳، شماره ۲
- [۲] گیدنز، آنتونی (۱۳۸۴)، جامعه شناسی، ترجمه: منوچهر صبوری، تهران: نی
- [۳] ریتزر، جورج (۱۳۷۷)، نظریه های جامعه شناسی در دوران معاصر، ترجمه: محسن ثلاثی، تهران، علمی.
- [۴] جواهری، ف. و بالاخانی (۱۳۸۵) رسانه جمعی و اعتماد: بررسی تاثیر رسانه های جمعی بر اعتماد اجتماعی (مطالعه موردی شهروندان تهرانی)، مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، بهار و تابستان ۱۳۸۵، ۲۹-۱.
- [۵] شجاعی باغینی، م. (۱۳۸۷). مبانی مفهوم سرمایه اجتماعی. تهران: پژوهشکده ی مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- [۶] باستانی، سوسن، کمالی، افسانه و صالحی هیکویی، مریم (۱۳۸۶). سرمایه اجتماعی و اعتماد متقابل بین شخصی. مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی، سال ۱۶، شماره ۶۱، ص ۸۱-۴۱.
- [۷] سعادت، رحمان (۱۳۸۷) برآورد سرمایه اجتماعی در ایران با استفاده از روش فازی
- [۸] قاسمی، وحید، ملک احمدی، حکیمه (۱۳۸۹) تبیین اعتیاد به اینترنت در بین کاربران کافی نت های شاهین شهر، فصلنامه پژوهش های ارتباطی، سال هفدهم، شماره ۱، ص ۷۷-۵۱.
- [۹] گرینفیلد، دیوید (۱۳۸۴)، اعتیاد به اینترنت و پیامدهای آن، مجله ره آورد نور، شماره ۱۲، ص ۴۸-۵۱
- [۱۰] حسین پور، ج و معتمد نژاد، ک. (۱۳۹۰). بررسی رابطه میزان مصرف رسانه ها و میزان سرمایه اجتماعی شهروندان تهرانی، فصلنامه برنامه ریزی و رفاه توسعه اجتماعی، ص ۱۷۳-۱۲۹.
- [۱۱] حیدری و دهقانی. (۱۳۴۹) بررسی تاثیر میزان استفاده از انواع رسانه ها بر سرمایه اجتماعی (مورد مطالعه: جوانان ۱۵ تا ۲۹ ساله ساکن شیراز) فصلنامه راهبرد اجتماعی فرهنگی. ص ۵۶-۲۹.
- [۱۲] مشایخ و برجعلی، مریم و احمد (۱۳۸۲) ، بررسی اثرات اینترنت بر انزوای اجتماعی کاربران اینترنت، مجله جامعه شناسی ایران. دوره هفتم. شماره ۴.
- [۱۳] چلبی، مسعود (۱۳۷۵)، جامعه شناسی نظم: تشریح و تحلیل نظری نظم اجتماعی، تهران، نشر نی.
- [۱۴] رسولی، م و پاک طینت، د (۱۳۹۰). بررسی نقش های رسانه های جمعی در شکل گیری سرمایه اجتماعی بین شهروندان یزد، فصلنامه فرهنگ و ارتباطات ص ۱۱۹-۸۵.
- [15] Lee w. Medical term dictionary. Academy Book: Seoul, 1996
- [16] Briggs I, Mayors & McCauley MH. The development and application of MBTI. Tr. By Kim J, shim H, & Jets. Seoul: Korea psychological Testing Institute, 1999
- [17] Park J. A study on effective variables of the addictive usage of internet by adolescents. Masters thesis: Sook myung womans university, 2001
- [18] Wolman. B, and Frank, K. (2001). Network capital in a multi-level world: getting support from personal community. In: Social Capital: Theory and Research
- [19] Duran, Maria Garcia(2003) Internet Addiction Disorder, AllPsych Journal
- [20] Lim, Jim-Sook and et al(2004), A Learning System for Internet Addiction Prevention, Proceedings of the IEEE International Conference on Advanced Learning Technologies.
- [21] Nathalie, J. & Ghostly, S. (1998). Social capital, intellectual capital and the organizational advantage. The Academy of Management Review, 23(2), 242 -266